

อย่าไปสู่อุบัติพิภพ (Tipping Point)

ที่ฆ่ากันตายเป็นหมื่นเป็นแสน

ประเวศ วะสี

“อุบัติเหตุพิภพ” หมายถึงจุดที่เกิดการพลิกผันขึ้นทันทีทันใดเมื่อปัจจัยถึงพร้อม อุบัติพิภพอาจจะผันไปทางดีก็ได้หรือทางร้ายก็ได้ อุบัติพิภพที่พูดถึงในที่นี้หมายถึงผันไปในทางที่มีการฆ่ากันตายเป็นหมื่นเป็นแสนหรือเป็นล้านคน มีตัวอย่างอุบัติเหตุพิภพในทำนองนี้ในประเทศต่างๆ ให้เราศึกษา เป็นบทเรียน เช่น

สงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกาที่มีคนตายไป ๖๕๒,๐๐๐ คน เรื่องนี้เริ่มจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่าทุกคนเสมอกัน ต่อมาก็มีคนยกประเด็นขึ้นว่าแล้วทาสคนดำจะมีความเสมอภาคหรือไม่ แล้วเรื่องเล็กทาสก็เป็นประเด็นที่เถียงกันระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้ จะเถียงกันในสภาก็คงไม่เป็นไร แต่มีนักการเมืองไปปลุกกระดมประชาชนจนกลายเป็นเรื่องศักดิ์ศรี และเกิดสงครามกลางเมืองเริ่มเมื่อ ค.ศ.๑๘๖๒ รบกันอยู่ ๓ ปี คนตายไปกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน ทั้งๆ ที่ขณะนั้นสหรัฐมีประชากรประมาณ ๒๐ ล้านคนเท่านั้นเอง ชีวิตแต่ละชีวิตมีค่ายิ่งนัก แต่ต้องมลายไปอย่างน่าเอนี่จนอด ถึงกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน

อุบัติเหตุพิภพในอินโดนีเซีย มีคนถูกฆ่า ๕๐๐,๐๐๐ คน ในช่วงซูการ์โนเป็นประธานาธิบดีขบวนการคอมมิวนิสต์เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ มีซูการ์โนให้ท้าย ถึงจุดหนึ่งกองทัพซึ่งมีซูฮาร์โตเป็นผู้นำฆ่าคนที่เขาคิดว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไปประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน เกิดระบบเผด็จการทหารอยู่ถึง ๓๐ ปี

เขมรแดงฆ่าคนไปกว่า ๒ ล้านคน ขบวนการเขมรแดงที่มีพลพตเป็นหัวหน้า มีเจี๊ว สัมพันธ์เป็นปัญญาชนนักปฏิวัติ ยึดอำนาจประเทศเขมรได้ ต้องการสถาปนารัฐคอมมิวนิสต์ในอุดมคติด้วยอำนาจ ต้องฆ่าคนที่คิดว่าเป็นอุปสรรคกว่า ๒ ล้านคน แต่แล้วก็ไปไม่รอด ขบวนการล่มสลายลงเกิดระบอบขุนเข็นในปัจจุบัน

ที่ศรีลังกาความขัดแย้งระหว่างสิงหลกับทมิฬฆ่ากันตายไปหลายหมื่นคน สงครามกลางเมืองระหว่างสิงหลกับทมิฬยืดเยื้อเกือบ ๓๐ ปี ฆ่ากันตายไปหลายหมื่นคน รวมทั้งพระสงฆ์ด้วย มีผู้บอกว่าสาเหตุไม่ได้มาจากประชาชน **คุณ** สิงหลกับทมิฬก็อยู่เคียงข้างกันมาช้านาน สาเหตุเกิดจากนักการเมืองไปปลุกกระดมให้แตกแยกกัน

ที่ประเทศรวันดาฆ่ากันตายไป ๕๐๐,๐๐๐ คน ภายใน ๓ เดือน ความขัดแย้งระหว่างเผ่าฮูตูกับเผ่าตูตสี นำไปสู่การฆ่ากันตายกลางเมืองอย่างโหดร้าย ภายใน ๓ เดือนคนตายประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน

ตัวอย่างของอุบัติเหตุพิภพยังมีอีกมาก คนไทยจึงควรทราบดีว่าถ้าปลุกกระดมความเกลียดชังระหว่างกันมากขึ้นๆ วันหนึ่งอาจไปถึงอุบัติเหตุพิภพที่คนไทยฆ่ากันตายเป็นหมื่นเป็นแสนก็ได้ ต้องช่วยกันคิดว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นธรรม โดยไม่ต้องผ่านอุบัติเหตุพิภพเช่นนั้นได้อย่างไร หรือฆ่าร้ายฆ่ากันตายแล้วไม่สามารถสร้างสังคมที่เป็นธรรมได้ ดังในหลายกรณีที่ยกมา

พิจารณาจากเหตุปัจจัยและแนวโน้มอุบัติเหตุพิภพอาจหลีกเลี่ยงได้ยาก ผมมีข้อเสนอแนวทาง ๕ ประการ ดังนี้

๑. สังคมตระหนักรู้ ว่าเส้นทางที่สังคมไทยกำลังดำเนินไป อาจนำไปสู่จุดพลิกผัน
๒. กลุ่มต่างๆ พยายามระดมความคิด ว่าทำอะไรสังคมไทยจะไม่ดำเนินไปสู่จุดพลิกผัน
๓. ไม่ปลุกระดมความเกลียดชัง สื่อมวลชนไม่ควรขยายความเกลียดชังออกไป
๔. นักการเมืองควรมีสติ ระลึกว่าการปลุกระดมโดยนักการเมืองให้เกิดความแตกแยกเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดความรุนแรง เป็นเช่นนี้เสมอมาในประวัติศาสตร์ สังคมที่รู้เท่าทันพฤติกรรมเช่นนี้ของนักการเมือง เป็นปัจจัยป้องกันความรุนแรง
๕. ไม่นำสถาบันกษัตริย์มาเป็นเครื่องมือต่อสู้กันทางการเมือง เพราะจะนำไปสู่ความแตกแยกและความรุนแรงยิ่ง
๖. ไม่ทำรัฐประหาร เพราะพิสูจน์แล้วว่ารัฐประหารแก้ปัญหาไม่ได้แต่ทำให้เกิดความแตกแยกมากขึ้น ขณะนี้ประชาชนตื่นตัวในการต่อต้านรัฐประหารเต็มแผ่นดิน ถ้ามีรัฐประหารอีกจะนำไปสู่การจลาจล
๗. สนับสนุนและร่วมมือกับ คอป. ให้กระบวนการแสวงหาความจริง เพื่อการปรองดอง ขยายตัวออกไปอย่างถูกต้อง ความปรองดองต้องเป็น “ความปรองดองที่ก้าวหน้า” ไม่ใช่ความปรองดองที่ถอยหลังหรือความปรองดองที่อยู่กับที่ เพราะความล่าช้า และความอยู่กับที่ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ข้างหน้าคือ **สมมุติฐาน** ของความแตกแยก ความล่าช้าและความอยู่กับที่คืออยู่ในสภาพสังคมที่ขาดความเป็นธรรม ความก้าวหน้าคือ ก้าวหน้าไปสู่การสร้างสังคมที่เป็นธรรม-ลดความเหลื่อมล้ำ
๘. สร้างความเป็นธรรม-ลดความเหลื่อมล้ำ ประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำมากเกินไปจะนำไปสู่การจลาจลเสมอ ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำมาก จึงหลีกเลี่ยงการจลาจลยาก

ความเหลื่อมล้ำเกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างอำนาจ

การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจด้วยสันติวิธีทำได้ยาก แต่ถึงใช้ความรุนแรงไป แล้วไม่ได้ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ หรือปฏิรูปไม่สำเร็จก็มี ตัวอย่างของประเทศที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง แต่แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำสำเร็จก็มี เช่น ญี่ปุ่นและประเทศสแกนดิเนเวียที่สังคมมีความเสมอภาคมากกว่าประเทศที่ผ่านการปฏิวัติรุนแรงหลายประเทศ และมากกว่าประเทศต้นแบบประชาธิปไตยเสรีอันได้แก่อังกฤษและสหรัฐอเมริกา

การปฏิรูปประเทศไทยเพื่อสร้างความเป็นธรรม-ลดความเหลื่อมล้ำ คือความพยายามที่จะถอดชนวนความรุนแรงด้วยสันติวิธี คณะกรรมการปฏิรูปที่มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน และมีกรรมการเป็นนักคิดและปัญญาชนที่ก้าวหน้า ได้ทำเอกสาร “ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ” ไว้เป็นอย่างดี เอกสารนี้มีที่สำนักงานปฏิรูป

๕. การเปลี่ยนใหญ่ประเทศไทย สังคมไทยหมกหมมอยู่ในโลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึกและโครงสร้างอำนาจที่ผิดๆ นำมาสู่วิกฤตใหญ่ประเทศไทย โลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึก และโครงสร้างอำนาจ เป็นเรื่องลึกที่ยากจะเข้าใจและแก้ไข การแก้ไขเล็กๆ น้อยๆ ดิ้นๆ โดยไม่เข้าใจสมมุติฐานที่ลึก แก่วิกฤตไม่ได้ เมื่อแก้ไม่ได้ก็หยุดยั้ง ความรุนแรงไม่ได้ ถ้าจะถอดชนวนความรุนแรงให้ได้จริง คนไทย

ต้องเข้าใจและเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึก และโครงสร้างอำนาจ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนใหญ่ ประเทศไทย เรื่องใหญ่และยากต้องมีวิธีทำให้เข้าใจง่าย และมีจุดเริ่มต้นที่สามารถทำได้ ให้เรื่องยาก คลี่คลายไปได้ คราวหน้าจะว่าด้วยการเปลี่ยนใหญ่ประเทศไทยที่ป้องกันไม่ให้สังคมไทย เคลื่อนไปสู่จุดพลิกผันที่คนไทยจะฆ่ากันตายเป็นหมื่นเป็นแสน (แล้วก็ยังแก้ปัญหไม่ได้)

๑๐.